

[แ ท ล ง ใ ต้]

สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์

รองศาสตราจารย์ อติตอจารย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ชั้นซี “Janji”

“คุณตาจะ คำว่า “ชั้นซี” ที่คุณตาพูดถึงเมื่อวันก่อนนั้นมันคืออะไรคะ” น้องเอ็งหลานสาวของ
ผมยังติดใจ สงสัยคำที่ผมเคยพูดอธิบายไว้ ตอนเล่าถึง “การเล่นหมากขุม”

“อ้อ...คำว่า “ชั้นซี” เป็นคำภาษาบักษีใต้ มา
จากคำว่า “Jandi” ในภาษามลายูซึ่งแปลว่า สัญญา
หรือตกลง เพราะก่อนจะเล่นอะไร เด็กๆ ต้องมีกติกาก
การเล่น แต่การเล่นของเด็กสมัยก่อนไม่ค่อยมีกติกาก
ที่ชัดเจนเด็กๆ จึงต้องตกลงกันว่าจะเล่นอะไรและเล่น

กันอย่างไร แพ้หรือชนะกันอย่างไร แล้วใครจะได้สิทธิ์
เป็นผู้เล่นก่อนหรือเล่นทีหลัง” ผมพยายามอธิบาย

“อ้อ...น้องเอ็งเข้าใจแล้ว คือก่อนเล่นเกมหรือ
กีฬาอะไรผู้เล่นต้องมีการสัญญาหรือตกลงเรื่องกติกาก
กันก่อนใช่มั้ยคะ”

“ถูกต้องแล้วค่ะ ในการเล่นของเด็กบักซี่ได้ สมัยก่อน ที่เขาก็ดึง “ซันซี” คือ ผู้เล่นต้องตกลง เรื่องกฎกติกาเกี่ยวกับการเล่นกันเสียก่อน เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาขึ้นในภายหลัง เพราะการเล่นอย่าง เดียวกัน แต่ถ้าต่างที่ต่างถิ่น กฎ กติกาในการเล่นก็ อาจจะแตกต่างกันไป ไม่เหมือนการเล่นของเด็กสมัย นี้ที่มีกฎ กติกา เป็นสากลที่ชัดเจนมีการประกาศ ให้ ทุกคนได้รับทราบและเรียนรู้โดยทั่วกัน แล้วต้องเล่น กันตามกติกา นั้น”

ก่อนการเล่นอะไรเด็ก ๆ จะต้อง “ซันซี” คือ ตกลงว่าจะเล่นกันอย่างไร จะทำอย่างไรจึงจะได้ตัวคนเล่น เป็นคนแรก จะคัดเลือกกันอย่างไร เมื่อ “ซันซี” กัน แล้วและใครที่ผ่านการคัดเลือกด้วยวิธีที่ตกลงกันนี้ แล้วเด็กก็จะยอมรับกติกาโดยไม่มีข้อโต้แย้ง การเล่น ก็จะเริ่มต้นโดยผู้แพ้หรือผู้ชนะจากการคัดเลือก (ตามที่ตกลงกัน) ก็จะเริ่มเล่น เริ่มไล่ เริ่มหา หรือเริ่ม เป็นอะไรก็ได้ตามที่ผู้เล่นจะตกลงและสมมุติกันให้ เป็นตัวอะไร

การซันซี เป็นการตกลงเพื่อคัดเลือกหาผู้เล่น เป็นคนแรก มี 2 อย่าง คือ

วิธีที่ 1 ในกรณีที่มีผู้เล่นหลายคน คือ ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป อาจมี 3 - 10 คน เมื่อจะคัดตัวผู้เล่นออกเพื่อให้ได้ผู้เล่นเพียง 2 คน เด็ก ๆ จะใช้วิธีที่เรียกกันว่า “ลา ลา ตี ต่ำ บง” หรือบางถิ่นอาจจะมีเสียงผิดเพี้ยน กันออกไปบ้างเล็กน้อย เช่น เป็น “ลา ลา หลา ทุ่ม โหม่ง” ก็มี (คล้ายกับที่เด็กภาคกลางจะใช้การคัดตัว แบบที่ออกเสียงว่า “โอ น้อย ออก”)

วิธีการเล่น ให้ผู้เล่นทุกคนยืนหันหน้าเข้าหากัน เป็นรูปวงกลม ทุกคนช่วยกันร้องออกเสียงว่า “ลา ลา ตี ต่ำ บง” พร้อมกัน ในขณะที่เริ่มร้องนั้นให้ทุกคนเอามือข้างใดข้างหนึ่งเพียงข้างเดียวแอบไว้ที่ด้านหลัง พอสิ้นเสียงคำว่า “บง” ให้ทุกคนเอามือข้างที่แอบไว้ นั้นยื่นออกมาด้านหน้าที่กลางวง มือที่ยื่นออกมานั้น จะมี 2 ลักษณะ คือ คว่ามือ กับ หงายมือ เพราะฉะนั้น

มือที่ยื่นออกมานั้นจะมีเหมือนกันอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม มือคว่ากับมือหงาย ตรงนี้ก็ขึ้นอยู่กับข้อตกลงไว้ก่อน แล้วว่าจะให้กลุ่มไหนเป็นฝ่ายที่ถูกคัดออกไปก่อน

ผู้เล่นที่เหลือก็มา “ลา ลา ตี ต่ำ บง” กันใหม่ เพื่อ คัดตัวผู้เล่นออกไปเรื่อย ๆ จนผู้ถูกคัดในกลุ่มทั้งหมด นั้นเหลือเพียง 2 คน เด็ก ๆ ก็จะใช้คัดตัวโดยใช้วิธี ที่ 2 ที่ใช้เฉพาะกรณีที่ผู้เล่นมีเหลือเพียง 2 คน

วิธีที่ 2 ในกรณีที่ผู้เล่นเหลือเพียง 2 คน ผู้เล่น จะใช้วิธีการคัดตัวด้วยวิธีให้ผู้เล่น “วัน ตุ ช่ม” หาตัว คนแพ้หรือชนะ (ตามที่เด็กซันซีกัน) ก็จะได้เป็นผู้เล่น คนแรก หรือเป็นผู้วิ่งไล่ หรือผู้ตามหาคนแรก

วิธีการเล่น ให้ผู้เล่นทั้งสองคนยืนหันหน้าเข้าหากัน เอามือข้างใดข้างหนึ่งแอบไว้ข้างหลัง ผู้เล่นทั้งสองคน (หรือเพื่อน ๆ คนอื่นอาจจะออกเสียงช่วยด้วยก็ได้) จะ เปล่งเสียงว่า “วัน ตุ ช่ม” (ฟังเสียงคล้าย วัน (หนึ่ง) ตุ (สอง) ช่ม (สาม) อะไรทำนองนั้น) พอสิ้นเสียงคำว่า “ช่ม” ผู้เล่นทั้งสองคนจะต้องยื่นมือออกมาข้างหน้า โดยทำมือให้อยู่ในลักษณะต่าง ๆ 3 อย่าง ตามแต่จะ ตกลงกัน ว่ามือที่ทำนั้นเป็นสัญลักษณ์แทนอะไร เช่น

1. แบนมือหงายขึ้น สมมุติว่าเป็น “น้ำ”
2. จีบนิ้วทั้ง 5 นิ้วเข้าหากัน สมมุติว่าเป็น “นก”
3. กำมือเข้าเป็นกำปั้น สมมุติว่าเป็น “ก้อนหิน”

สัญลักษณ์เหล่านี้ต้อง “ซันซี” หรือตกลงกันก่อน ว่าให้อะไรชนะอะไร และแพ้อะไร คือ ต้องให้แพ้อย่าง หนึ่ง แต่ชนะอีกอย่างหนึ่งเป็นวัฏจักร เพื่อจะได้คัดหา ตัวคนแพ้หรือชนะให้ได้ เช่น

1. น้ำ ชนะ ก้อนหิน (ก้อนหินจมน้ำ)
2. ก้อนหิน ชนะ นก (ก้อนหินขว้างนก)
3. นก ชนะ น้ำ (นกดื่ม น้ำ)

สัญลักษณ์ที่เด็กสมมุติเหล่านี้ให้มีแพ้และชนะ กันคนละอย่าง ทีนี้เมื่อใครออกอะไรมาก็สามารถ ตัดสินได้ทันทีว่าใครแพ้ใครชนะ เช่น คนหนึ่ง แบนมือ หงายขึ้น อีกฝ่ายหนึ่งกำมือเข้า คนที่กำมือเข้า ก็คือ ก้อนหิน จะต้องแพ้คนที่แบนมือหงายขึ้นเพราะของเขา

เป็นน้ำนั่นเอง

ในแต่ละท้องถิ่นอาจจะเรียกการตัดหาตัวผู้แพ้ หรือชนะแตกต่างกัน เช่น เด็กภาคกลางอาจจะเรียกว่าเล่น “ยัน ยี่ ยัน เย้า บัก กะ เป้า ยั้ง ลูบ” และ การใช้มือเป็นสัญลักษณ์แทนอะไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับ การ “ชันซี” หรือการตกลงของเด็กผู้เล่นในกลุ่มนั้นว่า จะใช้สัญลักษณ์อะไรใน 3 อย่างที่มีทั้งให้แพ้ อย่างหนึ่งและชนะอย่างหนึ่ง บางถิ่นอาจใช้มือทำเป็น สัญลักษณ์อย่างอื่นอีก เช่น

1. แยมือหงายขึ้น สมมุติว่าเป็น “กระดาศ”
2. ยื่นนิ้วชี้กับนิ้วกลางออกมา ส่วนนิ้วอื่นงอพับไว้ สมมุติว่าเป็น “กรรไกร”
3. กำมือเข้าเป็นกำปั้น สมมุติว่าเป็น “ค้อน”

แล้วตกลงกันให้ “กรรไกร” ชนะ “กระดาศ” (กรรไกรตัดกระดาศ) “กระดาศ” ชนะ “ค้อน” (กระดาศห่อค้อน) “ค้อน” ชนะ “กรรไกร” (ค้อนทุบกรรไกร) ฯลฯ

หลังการเล่น “วัน ตุ ช่ม” ตัดสินกันแล้ว ผู้เล่นก็สามารถตัดหาตัวผู้ชนะที่จะได้สิทธิเป็นผู้เล่นคนแรก เช่น การเล่นหมากขุม ที่ใช้ผู้เล่นครั้งละ 2 คน หรือ การเล่นเก๊ก (การไล่จับ) ผู้ที่ถูกคัดเลือกเป็นผู้แพ้ ก็ต้องกลายเป็น “เช้” หรือ “จระเข้” ไล่จับผู้อื่นตามข้อตกลงโดยไม่มีข้อโต้แย้ง อุทธรณ์หรือฎีกาใดๆ ทั้งสิ้น เด็กๆ จะเคารพกฎ กติกา และข้อตกลงที่เขาได้ “ชันซี” กันไว้เอง การเล่นต่างๆ ของเด็กปักษ์ใต้ ส่วนมากมักจะเริ่มต้นจากการเล่น “ชันซี” ก่อนที่จะเล่นอะไรกันจริงๆ

การเล่นจ๊อบ

การตัดหาตัวผู้เล่น ในกรณีที่มีผู้เล่นหลายคน คือ มีผู้เล่นตั้งแต่ 3 - 7 คนขึ้นไปอีกวิธีหนึ่ง แต่ผู้เล่นไม่มากจนเกินไป (จำนวนคนน้อยกว่าวิธีที่ 1) เป็นวิธีการคัดเลือกคนมาเป็นผู้เล่นก่อนได้ด้วย

วิธีการง่ายๆ และรวดเร็ว โดยใช้การเล่นคัด

เลือกที่เรียกกันว่า “จุ่ม จะ หลี่ จี จะ ลูบ” (เรียกตามเสียงที่เขาเปล่งออกมานั่นเอง) (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. 2526 : 23)

วิธีการเล่นให้ผู้เล่นคนใดคนหนึ่งแบมือออกคว่ำไว้ ส่วนผู้เล่นคนอื่นๆ ให้ยื่นนิ้วชี้ของตัวออกมาคนละ 1 นิ้ว แล้วใช้นิ้วชี้แตะไว้ที่ฝ่ามือของคนที่คว่ำ (ถ้าหลายคนเกินไปจะเล่นด้วยวิธีนี้ไม่ได้) ทุกคนช่วยกันร้องเพลงประกอบว่า “จุ่ม จะ หลี่ จี จะ ลูบ”

เมื่อสิ้นเสียงคำว่า “ลูบ” ให้ทุกคนรีบดึงนิ้วชี้ของตนออกจากฝ่ามือของคนที่คว่ำไว้ คนที่เป็นเจ้าของฝ่ามือต้องรีบกำมือเข้าและกำนิ้วชี้ของคนใดคนหนึ่งให้ได้ คนที่ถูกกำนิ้วชี้ไว้ได้คนนั้นก็ถือว่าเป็นผู้แพ้ ถ้าคนที่ถูกกำนิ้วชี้ไว้มีหลายคน เจ้าของนิ้วชี้้นทุกคนก็ต้องนำมาเริ่มต้นเล่นกันใหม่ โดยให้เจ้าของนิ้วชี้เหล่านั้นแตะที่ใต้ฝ่ามือของคนเดิม แล้วเริ่มต้นร้อง “จุ่ม จะ หลี่ จี จะ ลูบ” แล้วให้เจ้าของฝ่ามือรีบกำนิ้วชี้ที่อยู่ใต้ฝ่ามือของตนเหมือนเดิม ทำแบบนี้ไปเรื่อยๆ จนกว่าจะกำนิ้วชี้ของใครได้เพียงคนเดียว คนนั้นก็ต้องเป็นผู้แพ้ ต้องเป็นผู้ไล่ ผู้ตามหา หรือเป็นจระเข้ เป็นกระตัง เป็นเสื่อ ฯลฯ ตามแต่เด็กจะเล่นเกมอะไร

การเล่นจ๊อบ หรือ จี๊อบ เป็นการเล่นที่มีลักษณะคล้ายกับการเล่นที่เรียกว่า “จุ่ม จะ หลี่ จี จะ ลูบ” ทั้งนี้เพราะเป็นการเล่นที่ต้องใช้นิ้วมือและฝ่ามือเล่นทำนองเดียวกัน แต่มีการเพิ่มการร้องเพลงประกอบการเล่นเข้าไปด้วย

ผู้เล่นจ๊อบหรือจี๊อบ สามารถเล่นได้ทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย แต่เด็กผู้หญิงชอบเล่นกันมากกว่า

วิธีการเล่น ก่อนการเล่นจะต้อง “ชันซี” สัญญาหรือตกลง เพื่อคัดเลือกหาตัวคนจ๊อบหรือคนจับให้ได้มา 1 คนเสียก่อน

เริ่มต้นเล่น ผู้เล่นทุกคนจะต้องนั่งหันหน้าเข้าหากันหรือนั่งล้อมกันเป็นวง คนที่ถูกคัดเลือกให้เป็นคนจ๊อบหรือคนจับจะต้องแบมือออกแล้วคว่ำฝ่ามือลง ผู้เล่นคนอื่นๆ ยื่นนิ้วชี้มาคนละ 1 นิ้วเอามาจีไว้

ที่ฝ่ามือของคนจับ ทุกคนร้องเพลงประกอบการเล่นพร้อมๆ กันว่า

“จี้จิบ จี้เจียว พ่อยายเหี่ยว แม่ยายตาย กลายเป็นนก จับใส่พรก ร้องจี้จิบ” (พรก = กะลามะพร้าว)

บางถิ่นอาจจะร้องเพลงแตกต่างกันออกไป เช่น

1. จี้จิบ จี้เจียว พ่อยายเหลียว แม่ยายมา จิบขึ้นป่า ร้องจี้จิบ

2. จุ่มจี้ จุ่มเจียว โขชัยเยเหี่ยว จี้เจียวลูกนกตาเป็นจก ลูกนก จี้เจียว จิบ (ตาเป็นจก = ตาเป็นต่อกระจก)

3. จุ่มจี้ จุ่มเจียว โขชัยเยเหี่ยว จี้เจียวให้หมัดชัยโพเยแท้ดแท้ดแม่จี้เจียวจิบ” (หมัด = หมด)

ขณะที่ทุกคนกำลังร้องเพลงประกอบเหล่านี้ ผู้เล่นจะหมุนนิ้วชี้ที่ฝ่ามือคนจับไปมา เมื่อเพลงประกอบสิ้นคำว่า “จิบ” คนจับจะรีบกำฝ่ามือของตนเองเข้าอย่างรวดเร็ว ผู้เล่นคนอื่นๆ จะต้องรีบดึงนิ้วชี้ของตนเองออกมาให้เร็ว ถ้านิ้วชี้ของใครถูกคนจับจับได้ คนนั้นก็ต้องแพกลายเป็นคนจับคนใหม่แทน แต่ถ้าคนจับจับนิ้วมือของใครไว้ไม่ได้เลย คนจับก็ยังคงเป็นคนจับตามเดิม ต้องคว่ำฝ่ามือลงให้ผู้อื่นจี้นิ้วชี้ไว้ที่ฝ่ามือแล้วเริ่มร้องเพลงประกอบการเล่นกันรอบใหม่ และจับกันใหม่

การเล่นจุ่มจี้

การเล่นจุ่มจี้ ที่เด็กภาคใต้เรียกว่า “จุ่มจี้” ภาคกลางเรียกว่า “จ้ำจี้” เสฐียรโกเศศ กล่าวว่า “เด็กเล่นจ้ำจี้สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเรื่องของผู้ใหญ่มาก่อน สมัยก่อนเมื่อจะฆ่าศัตรูที่จับมาได้เพื่อบูชาขุ้ยญไม่ทราบว่าจะเลือกฆ่าคนไหนก่อนจึงจะถูกใจเทพเจ้าก็ต้องใช้วิธีเสี่ยงทายเป็นทำนองเด็กเล่น “จ้ำจี้” ภายหลังเมื่อไม่มีการเลือกคนเอามานบูชาขุ้ยญแล้วเด็กก็เลียนแบบเรื่องการบูชาขุ้ยญที่เคยเห็นผู้ใหญ่ทำสืบทอดเอามาแปลงเป็นการเล่นของตน” (เสฐียรโกเศศ. 2516 : 324)

ผู้เล่น การเล่นจุ่มจี้เล่นได้ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่และเล่นได้ทั้งชายและหญิง แต่ส่วนใหญ่เด็กผู้หญิงจะใช้วิธีการคัดเลือกผู้เล่นด้วยวิธีการ “จ้ำจี้” มากกว่าจำนวนผู้เล่นจุ่มจี้มีประมาณ 3 - 7 คน แต่บางที่อาจมีมากกว่านี้ ซึ่งถ้าผู้เล่นมีจำนวนมากเกินไปไม่สนุกเพราะต้องนั่งเบียดเสียดกันมากเกินไป

สถานที่ การเล่นจุ่มจี้ส่วนใหญ่นิยมเล่นกัน indoors ตามบ้านเรือนหรืออาคารต่างๆ ไม่ต้องใช้พื้นที่ในการเล่นมากนัก

วิธีเล่น ก่อนจะเริ่มเล่นผู้เล่นจะต้องคัดเลือกหาตัวผู้ชนะที่จะเป็นคนจี้เสียก่อน โดยผู้เล่นทุกคนใช้การ “ลา ลา ตี ต่ำ บง” คัดเลือกกันก่อน จนเหลือผู้เล่นเพียง 2 คน จึงใช้การ “วัน ตู ช่ม” คัดให้ได้ตัวผู้ชนะสำหรับเป็นคนจี้มา 1 คน

เมื่อได้ตัวคนจี้แล้ว ผู้เล่นทุกคนนั่งล้อมวง คว่ำฝ่ามือทั้งสองข้างลงบนพื้นข้างหน้าห่างจากหน้าตักพอประมาณ ไม่ให้เกะกะหรือวางทับมือคนอื่น จากนั้นคนจี้ก็ใช้นิ้วชี้จี้ลงบนหลังมือของตนและของคนอื่นๆ วนไปตามลำดับ วนไปเรื่อยๆ ขณะที่ใช้นิ้วชี้ไปที่ละมือๆ นั้นผู้จี้จะร้องเพลงประกอบการเล่น 1 พยางค์ต่อ 1 ครั้ง หรือ 1 มือ (ประชิด หะยงังฉัตร. 2422 : 30) โดยมีเพลงประกอบการเล่น ดังนี้

“จุ่ม จี้ จุ่ม ปุด จุ่ม แม่ สี พุด จุ่ม แม่ ลัน ดา พุทรา เป็น ดอก หมาก งอก เป็น ไบ พุง พัง ลงไป ว้าย น้ำ ตุก ติก คด ข้าว ใส่ ถาด นาง นาฎ เล่น กลออกไป สัก คน นาย เพื่อน เรา เอย”

การร้องเพลงและการจี้จะดำเนินไปเรื่อยๆ จนพยางค์สุดท้ายของเพลง คือ คำว่า “เอย” จบลงที่มือใดมือนั้นก็ต้องยกออกไปจากวง มืออื่นๆ ก็ยังวางไว้ในวงเหมือนเดิม การร้องเพลงประกอบการจี้หลังมือก็ดำเนินไปเรื่อยๆ ต่อไปไม่หยุด ผู้เล่นคนใดที่มีมือถูกคัดออกไปพร้อมกับคำว่า “เอย” หมด คนนั้นก็ต้องออกจากวงไป แต่ถ้าตัวคนจี้ที่มีมือวางไว้เพียงข้างเดียว (อีกมือหนึ่งใช้จี้คนอื่น) ถ้ามือข้างนั้นถูกจี้ออกไป

แม้ต้องออกจากวงไป แต่ก็ยังต้องทำหน้าที่ร้องเพลง และจี้คนอื่นต่อไป

การเล่นจุ่มจีจะสิ้นสุดลงเมื่อเหลือมือข้างสุดท้าย อยู่ในวง เจ้าของมือข้างนั้นจะได้รับหน้าที่ให้เป็นผู้จี้คนต่อไป และเริ่มเล่นจุ่มจีกันในรอบใหม่

การเล่นจุ่มจีในบางท้องถิ่น เช่น ที่อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา อาจมีวิธีเล่นและมีเพลงประกอบการเล่นแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อยถึงปานกลาง

การเล่นก็จะเริ่มต้นจากการ “ขันซี” คือ ตกลงเรื่องกติกาและวิธีเล่น ที่สำคัญ คือ การเลือกหาตัวผู้เล่นเป็นคนแรก เมื่อผู้เล่นจำนวนมากก็ใช้วิธี “ลา ลา ตี ต่ำ บง” จนเหลือผู้เล่น 2 คน ก็ใช้วิธี “วัน ตุ ช่ม” ก็จะได้ตัวผู้เล่นเป็นคนแรก ซึ่งแทนที่จะเป็น “คนจี้” ก็จะกลายเป็น “คนหมอบ” แทน

วิธีเล่น ให้ผู้เล่นเป็นคนหมอบพับหน้าหมอบลงกับพื้นและปิดตา ผู้เล่นคนอื่นๆ จะหยายฝ่ามือทั้งสองข้างขึ้นวางบนหลังคนหมอบ ผู้เล่นคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นคนจี้ โดยหยายฝ่ามือขึ้น 1 ข้าง อีกข้างหนึ่งใช้สำหรับจี้ไปทุกฝ่ามือที่วางอยู่บนหลังคนหมอบ เมื่อเริ่มเล่นผู้จี้เริ่มจี้ฝ่ามือและร้องเพลงประกอบการเล่นไปที่ละพยางค์ (เพื่อนๆ ก็ช่วยร้องด้วย) เพลงประกอบมีดังนี้

“จุ่ม จี จุ่ม ปุด จุ่ม แม่ สี พุด จุ่ม แม่ ลัด ดา พุทรา เป็นดอก หมาก งอก เป็น ใบ พุง พัง ลง ใน ฮ่อ แฮ่ ฮ่อ แฮ่”

พอจบเพลงลงที่ “ฮ่อ แฮ่ ฮ่อ แฮ่” ทุกคนรีบกำฝ่ามือเข้า พร้อมทั้งอาจจะซ่อนเศษวัตถุเล็ก เช่น เศษกระดาษ เม็ดมะขาม ก้อนกรวด ฯลฯ ไว้ในมือข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้าง หรือไม่กำอะไรไว้เลยก็ได้ ผู้หมอบจะลุกขึ้นนั่ง ผู้เล่นคนอื่นก็จะยื่นมือที่กำไว้ออกมาให้คนหมอบทายว่า

“ไหนเยื่อ ไหนน้ำ” หมายความว่า มือข้างไหนที่มีอะไรกำไว้ ก็เรียกว่า “มีเยื่อ” มือข้างไหนว่างเปล่าไม่กำอะไรไว้ ก็เรียกว่า “มีน้ำ”

ผู้หมอบก็ต้องทายไปที่กำมือของคนเหล่านั้นให้ถูก เช่น มือข้างนี้มีเยื่อ (มีวัตถุกำไว้) มือข้างนี้มีน้ำ (เป็นมือเปล่า) น้ำเพ (น้ำทั้งนั้น) แสดงว่า มือทั้งสองว่างเปล่า หรือ เยื่อเพ (เนื้อทั้งนั้น) แสดงว่ามือทั้งสองข้างกำวัตถุไว้ทั้งสองมือ ถ้าผู้หมอบทายว่ามือของคนใดกำหรือไม่กำอะไรไว้ได้ถูกต้อง คนนั้นก็ต้องกลายเป็นคนหมอบคนใหม่แทน แต่ถ้าคนหมอบทายไม่ถูกเลย คนหมอบคนนั้นก็ต้องทำหน้าที่เป็นคนหมอบตามเดิมให้เพื่อนวางฝ่ามือลงบนหลังแล้วการเล่นจุ่มจีก็จะเริ่มเล่นกันรอบใหม่ จุ่มจีกันใหม่ ทายกันใหม่

การเล่นจุ่มจีหรือจี้จี้จัดว่าเป็นการเล่นที่มีเพลงร้องประกอบการเล่น ดังเช่น ของภาคกลาง มีบทร้องว่า “จ้ำจี้มะเขือเปราะ กระเทาะหน้าแว่น พายเรือ ออกแอ่น กระแท่นตันกุ่ม สาว ๆ หนุ่ม ๆ อาบน้ำ ทำไหน อาบน้ำทำวัด เอาแป้งไหนผัด เอากระจกไหนส่อง เยี่ยม เยี่ยม มอง มอง นกขุนทองร้องจู้”

ส่วนเพลงประกอบการเล่นจุ่มจีของชาวปักษ์ใต้มีมากมาย เพราะเป็นการเล่นที่แพร่หลายทั่วไป วิธีการเล่นก็อาจจะผิดเพี้ยนกันไปบ้าง และรวมทั้งเพลงร้องประกอบการเล่นก็อาจแตกต่างกัน เช่น

1. จุ่มจีจุ่มเจ้า จุ่มหมากหัวเน่า จุ่มพลูใบมรดกข้าวใส่ถาด นางนาฏเล่นกล ออกไปสักคนนายเพื่อนเราเอ๋ย” (นางนาฏ = นางรำ. หมากหัวเน่า = หมากที่แช่น้ำจนเป็นหมากเน่า) (อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี)
2. จุ่มจี จุ่มจวด พาลูกไปบวชถึงวัดถึงวา พอสีกออกมา ตึกตาพุงป่อง (พุงป่อง = ท้องป่อง, ตั้งครรรค์) (อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช)
3. จุ่มจี จุ่มปุด จุ่มแม่สีพุด จุ่มแม่ลัดดา พุทรา เป็นดอก หมากงอกเป็นใบ หรีง ๆ ไร ๆ ออกไปสักคน นายเพื่อนเราเอ๋ย” (อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา)
4. จุ่มจี จุ่มเข็ม จุ่มเล็มดอกหมาก จุ่มครก จุ่มสาก จุ่มตะเหโล หักใบพ้อ มาล้อใบจาก คนมาก ๆ ออกไปสักนิ้ว เราเบือลงเอ๋ย

5. จุ่มจีเม็ตขนน ใครมีบุญได้กินสำหรับ ใครตกอับ
ได้กินหมาเนา ส้มมะแป้น มะเฟือง มะไฟออกดอก
มะกอกออกฝัก ผัวไม่รักไปโทษอีแป้น อีแป้น
นั่งนิก นั่งตริกนั่งตรอง ฉิบตองมารองอึ่งอ่าง
อึ่งอ่างตัวเล็กตัวน้อยถอยหลังตั้งเปรี้ยะ” (เม็ตขนน =
เม็ตขนน) ฯลฯ

การเล่นจุ่มจีหรือจ่าจี เป็นการเล่นของเด็กที่
ใช้เป็นวิธีการคัดเลือกคนเพื่อให้ทำอะไรสักอย่าง
หนึ่ง เช่น ให้เป็นผู้เล่นก่อน เป็นคนไล่จับผู้อื่น เป็น
คนหมอบ เป็นคนจี ฯลฯ โดยอาศัยการ “ชนชี่” หรือ
ตกลงหรือสัญญาเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ในการเริ่มต้น
การเล่นของเด็กที่ผู้เล่นทุกคนเคารพและรักษากฎ
กติกาโดยเคร่งครัดเพราะถ้าใครไม่เคารพกฎกติกา
ที่ผู้เล่นทุกคนร่วมกันกำหนดขึ้น ผู้เล่นอื่นๆ ก็จะไม่
ยอมเล่นด้วย (๕)

เอกสารอ้างอิง

ประชิด หยะกังฉัตร และคณะ. 2522.

การละเล่นประกอบเพลงของเด็กภาคใต้.

ปัตตานี : เอกสารประกอบการเรียนวิชา

คติชาวบ้านภาคใต้ คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขล

นครินทร์.

สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์. 2526. การเล่นของ

เด็กปักษ์ใต้. ปัตตานี : มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์.

เสฐียรโกเศศ. 2516. สารานุกรม. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์บรรณาคาร.